

Järjestäytymisaste kääntyy nousuun ay-liikkeen yhteisvoimin

Ay-liike ei nykyään tavoita työelämään tulevia ja liittoihin kuulumattomia työntekijöitä. Sen on panostettava enemmän jäsenhankintaan.

Matti Hynynen
Johtaja
STTK
matti.hynynen@sttk.fi

Talvisodan kynnyksellä vuonna 1939 järjestäytymisaste maassamme oli 12 %. 1950–60-luvuilla yhä useampi palkansaaja järjestäytyi, mutta ratkaiseva käänne tapahtui 1960-luvun lopussa. Kun ensimmäisessä tulopoliittisessa sopimuksessa – Liinamaa ykkösessä 1968 – sovittiin, että ay-jäsenmaksut peritään suoraan palkasta ja ne ovat verovähennyskelpoisia, jäsenmäärät

ponkaisivat rajuun nousuun. Tämän jälkeen nousu oli tasaista, ja huippu saavutettiin vuonna 1993.

Suomi syöksyi lamaan 1990-luvun alussa. Vuodesta 1991 maata hallitsi pääministeri Esko Ahon johtama hallitus. Työmarkkinajärjestöt tekivät sopimuksia, jotka merkitsivät nollakorotuksia palkkoihin. Yhteenotot maan hallituksen ja ay-liikkeen välillä olivat



Matti Hynynen johtaa STTK:n järjestöyksikköä, joka vastaa mm. jäsenhankinnasta.

toistuvia. Erityisesti valtiovarainministeri Iiro Viinanen käytti lukuisia puheenvuoroja, joissa hän kehotti kuulumaan pelkästään työttömyyskassaan. Hän jopa itse erosi omasta ammattiliitostaan.

Ay-liike uhkasi hallitusta kolme kertaa yleislakolla vuosina 1992, 1993 ja 1994. Keskustelua käytiin tuolloin työttömyysturvan tasosta ja kestosta, lakko-oikeudesta ja työelämän pelisäännöistä. Poliittinen ilmapiiri oli suotuisa yksityisen työttömyyskassan perustamiseen, ja näin syntyi ns. Loimaan kassa. Ay-liikkeen tuolloiset arviot menivät täysin pieleen. Arveltiin, että yksityiseen kassaan siirtyisi pari tuhatta palkansaajaa. Vauhtiin päästyään Loimaan kassa on saanut 20 000 jäsentä vuodessa, eli yksi prosentti palkansaajista on vuosittain tehnyt tämän

valinnan. Keskustelua vastavoimista Loimaalle on käyty, mutta pääsääntöisesti johtopäätös on ollut, ettei ainakaan aggressiiviseen vastakampanjaan ryhdytä.

Ay-liikettä arvostetaan

Suomalaisten arvostus etujärjestöjen tekemää työtä kohtaan on lisääntynyt – ja erityisesti palkansaajajärjestöjä kohtaan. Ammatillisen järjestäytymisen tarpeellisuus hyväksytään kaikissa väestöryhmissä, ja myös nuorten kohdalla tilanne on hyvä (Työmarkkinapoliittinen mielipideilmas-tio kevät 2005).

Tärkeimmät syyt kuulua ammattiliittoihin ovat selkeät. Joka toinen katsoo tärkeimmäksi syyksi palkka- ja työsuhteturvan. Joka neljäs perustelee jäse-

nyyttä ansiosidonnaisella työttömyysturvalla. Ay-liikkeen vahvuuksina nähdään mm. sen tarpeellisuus myös tulevaisuudessa, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon tavoittelu, oleminen tavallisen kansalaisen puolella hädän ja turvattomuuden hetkellä, yhteiskunnallinen vastuuntuntoisuus, ja se, että se on toiminut maan kokonaistilanteen kannalta maltillisesti ja järkevästi sekä huolehtinut hyvin jäsenten eduista (Järjestöluotain 2003).

Arvosteluserakkeesta löytyvät väitteet: tulisi ajaa palkansaajien etuja jämerämmin, liian poliittinen ja etään-

tynyt jäsenistä ja heidän tarpeistaan. Myös jäsenmaksujen suuruudesta purenataan.

Syksyllä julkaistavassa STTK:n Toimihenkilöbarometrissä kysyttiin, millaisilla keinoilla uusien jäsenten hankintaa ammattiliittoihin voitaisiin tehostaa. Yhdeksästä vaihtoehdosta pyydettiin nimeämään kolme tärkeintä. Vastaajien mielestä paras keino on tiedottaa jäsenyyden eduista uusille työntekijöille (70 %), sitten tulevat opiskelijajäsenyys (51 %), luottamusmies tarjoaa jäsenyyttä (38 %), tapahtumat työpaikoilla (34 %), jäsenmaksun alentaminen jäsenyyden alkuajaksi (32 %), jäsenyyden tarjoaminen internetin kautta (12 %) ja palkkioiden maksaminen jäsenhankkijoille (12 %).

Paljon on tehty jäsenhankinnan tehostamiseksi muttei kuitenkaan riittävästi. Jäsenvirrat kääntyvät ammattiliittojen suuntaan koko ay-liikkeen yhteisin ponnistuksin. On mentävä sinne, missä palkansaajat ovat eli työpaikoille. Arkipäivän edunvalvonnan kulmakivi on luottamusmies. Valitettavasti joka viidenneltä työpaikalta henkilöstön edustajat puuttuvat.

Toimihenkilöbarometrin mukaan lähes joka toinen sttk-lainen ei tiedä, onko hänen työpaikallaan ammattiliittoihin kuulumattomia työntekijöitä. Nähdäänkö ammattiliiton jäsenyys yksityisasiaksi, jota ei kehdata kysellä työtoverilta? Eikö kahvi- ja ruokatauoilla

käydä työmarkkinakeskusteluja?

Opiskelijajäsenenien hankkiminen olisi tehokkain keino kääntää STTK:n jäsenmäärä nousuun.

Lähivuodet ratkaisevat

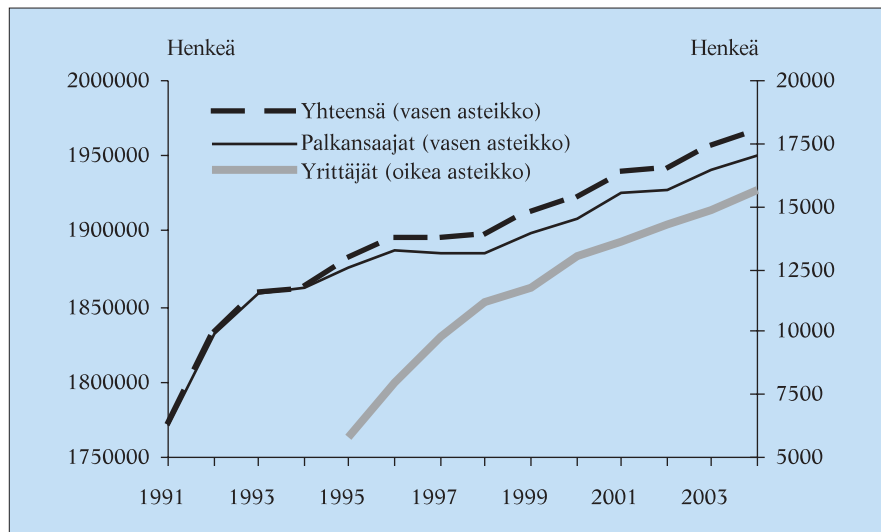
Järjestäytymisasteen loiva lasku on ollut lähes kaikkien läntisten teollisuusmaiden ongelma.

Englannissa ja Saksassa

joka kolmas palkansaaja on järjestäytynyt, Yhdysvalloissa joka kymmenes on tarttunut jäsenyyteen. Tätä vasten järjestäytymisaste Pohjoismaissa on korkea Norjaa lukuun ottamatta, jossa se on niukin naukin yli 50 prosenttia.

Kuvio 1.

Työttömyyskassojen jäsenmäärän kehitys vuosina 1991–2004. Palkansaajien luvuissa mukana ammattiliittojen jäsenet sekä kassojen yksilöjäsenet.



Suomessa vuonna 1991 työttömyyskassoihin kuului 1,77 miljoonaa palkansaajaa ja viime vuoden lopussa 1,95 miljoonaa palkansaajaa. Kassoihin on virrannut 14 vuodessa lähes 200 000 jäsentä enemmän. Kasvun on korjannut pääsääntöisesti Loimaan kassa. Yrittäjien kahteen kassaan kuuluu yli 15 000 jäsentä. Ammattiliitot ovat lähes pitäneet asemansa, ja näin ei järjestäytymisasteen romahduksesta ainakaan vielä voida puhua.

Huolestuttavin kehitys on ollut se, että työttömyyskassoihin kuuluu 315 700 yksilöjäsentä jakaantuen seuraavasti: Loimaa 240 000, yrittäjät 15 000, merkonomit 17 000, IAET 16 000, terveydenhuolto 4 000, lääkärin 3 000, opettajat 2 500 ja muut kassat 18 200.

Tehokkaimpana keinona kääntää kehitys toiseen suuntaan on panostaa aiempaa enemmän opiskelijajäsenyyteen. Sttk-laisissa liitoissa on tällä hetkellä noin 50 000 opiskelijajäsentä. Suurten ikäluokkien eläköityessä tämä määrä ei turvaa nykyistä jäsenpohjaa. Ay-liikkeen lähivuosien tärkein järjestöllinen haaste on, miten työelämään tulevat tai siellä olevat järjestäytymättömät saadaan ammattiliittojen suojaan.

Jäsenmääristä kiistellään

Ammattiliitot käyttävät julkisuudessa jäsenmääristä tietoja, jotka ovat ns. bruttolukuja, eli kokonaisjäsenmäärät kertovat liiton työssä olevat jäsenet, työttömät, eläkeläiset, opiskelijat ja joissakin liitoissa vapaaajat.

Tilastokeskuksen Tulonjakotilasto perustuu noin 25 000 henkilön haastatteluun. Tämän tilaston yksi ongelma on, etteivät kaikki vastaajat tiedä, ovatko he ammattiliiton jäseniä vai ei. Myöskään oma keskusjärjestö ei ole kaikille selvillä.

Vakuutusvalvontavirasto julkaisee vuosittain tiedot työttömyyskassoista (ks. Vakuutusvalvontavirasto 2005). Oheinen kuvio esittää työttömyyskassojen jäsenmäärän kehitystä vuosina 1991–2004. Toisaalta verottajalla on tarkat tiedot siitä, kuinka moni palkansaaja on tehnyt verovähennyksen ay-jäsenmaksuista. Tässä tilastossa näkyvät myös henkilöt, jotka ovat olleet jäsenenä vain osan vuotta.

Olisi hedelmällisistä analysoida kaikki yllämainitut tilastot, niin järjestäytymisen kaikki tekijät saataisiin selville.

Järjestäytymisen haasteet ovat ay-liikkeen edessä. Työmarkkinoilta pois-

tuu enemmän väkeä kuin sinne tulee. Jäsenhankinta tulee olemaan ay-liikkeen järjestötoiminnan ykkösasia. Kun yritykset panostavat asiakaslähetytyteen, ay-liikkeen tulee perustua jäsenlähtöisyyteen. Ay-liikkeen voima on jokapäiväinen, elävä yhteys jäsenkuntaan. ■

KIRJALLISUUS

Vakuutusvalvontavirasto (2005), Työttömyyskassat 2004, Vakuutusvalvontaviraston julkaisusarja Tilastot 2005:2. Järjestöluotain 2003, TNS Gallup Oy. STTK:n toimihenkilöbarometri 2005. Työmarkkinapoliittinen mielipideil-
masto kevät 2005, TNS Gallup Oy.